

Motion till riksdagen 2022/23:2095

av **Amanda Lind m.fl. (MP)**

Friluftspolitisk motion

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla arbetet med de friluftspolitiska målen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och stärka skyddet av den tätortsnära naturen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge samtliga av landets länsstyrelser i uppdrag att, i samarbete med kommunerna, ta fram handlingsplaner för den tätortsnära naturen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge samtliga av landets länsstyrelser i uppdrag att inrätta friluftssamordnare och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda mer natur och inrätta fler nationalparker och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka naturhänsynen i skogsbruket och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta tillgängliggöra friluftsområden för friluftsliv och besöksnäring, bl.a. genom att rusta upp och underhålla vandringsleder och raststugor, och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna allemansrätten och öka informationen och stärka dialogen kring densamma och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla barn ska ha tillgång till Sveriges natur och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta till vara friluftslivet som en pedagogisk resurs i alla skolformer och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att ansvara för det nationella målet ”Ett rikt friluftsliv i skolan” och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka friluftslivets roll i regional utveckling och samhällsplanering och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka anslaget till friluftslivsorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det undantag i socialavgiftslagen för ledarsättningar som gäller för medlemmar i Riksidrottsförbundet även ska gälla friluftslivsorganisationerna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Friluftstrenden är stark i Sverige. Den ger jobb i hela landet och ser till att fler människor får komma ut och njuta av vår fantastiska natur. Det är bra för hälsan att komma ut och röra på sig, en motvikt till dagens stillasittande. Vi tycker att det är oerhört viktigt att fler får möjlighet komma ut i naturen. Kunskaper om naturen och möjligheten att vistas i den ger förutsättningar för ett livslångt positivt välbefinnande. Naturens starkaste skydd är också människorna som älskar den.

Tyvär ser vi idag att det är stor skillnad mellan olika grupper i hur mycket man kommer ut i naturen; bakgrund och ekonomi spelar en viktig roll. Det finns en ”naturklyfta”. Sedan de friluftspolitiska målen kom på plats 2012 har mycket förändrats i vår omvärld. Stillasittandet hos barn ökar och vi har en tilltagande psykisk ohälsa. Barn och unga tillbringar nu 70 procent av sin vakna tid stillasittande och andelen barn som vistas varje dag i naturen har minskat från 78 procent 2003 till 49 procent 2019. Att vända denna utveckling är nödvändigt, både för enskilda barns och ungas välmående och för samhället som helhet. Ett aktivt friluftsliv är en sak som kan motverka dessa tendenser och därmed bidra till stora samhällsvinster. Förutom att vi mår bättre av fysisk aktivitet och den sociala kontakt som följer med friluftslivsaktiviteter, så har själva naturupplevelsen i sig en positiv inverkan på vår hälsa. Det finns vetenskapligt stöd för att utvistelse och naturupplevelser leder till en minskning av både psykisk utmattning och stress, samtidigt som det kan stärka vår självkänsla och vår kognitiva förmåga.

År 2020 beslutade kulturutskottet att genomföra en politisk uppföljning av de friluftspolitiska målen. Våren 2021 fastslogs att uppföljningen skulle inriktas mot fyra av målen: Allemansrätten, Attraktiv tätortsnära natur, Tillgång till natur för friluftsliv samt Ett rikt friluftsliv i skolan. Uppföljningen färdigställdes våren 2022 (2021/22:RFR9). Den visade att det finns behov av att stärka friluftspolitiken inom flera områden.

Miljöpartiet har i regering drivit på för att främja grönområden och tätortsnära natur, stöttat arbetet med marin pedagogik, sänkt moms på naturguidning, genomfört massiva satsningar på skydd och skötsel av värdefull natur, satsat på upprustning av leder och friluftsområden samt höjt anslaget till friluftslivsorganisationerna. Nu behöver fler steg tas för att stärka allas tillgång till friluftslivet.

Utveckla arbetet med de friluftspolitiska målen

Riksdagens uppföljning visar att det råder en stor samstämmighet bland berörda aktörer om vikten av de friluftspolitiska målen och att de är en förutsättning för arbetet med

friluftspolitikens genomförande. Samtidigt är man också överens om att målen är delvis överlappande och oprecisa och att vissa aspekter saknas. Vid Naturvårdsverkets senaste uppföljning av friluftspolitiken 2019 bedömdes tre av tio mål som oklara på grund av otillräckliga data. Tillgång till relevant statistik är avgörande för att kunna uttala sig om målen och deras utveckling över tid. Riksdagens uppföljning betonar vikten av att målen behöver bli kvantifierbara och tidsatta samt anser att regeringen bör initiera ett utvecklingsarbete hos berörda myndigheter för att förbättra statistik och underlag. Miljöpartiet instämmer med detta och föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Värna den tätortsnära naturen

Grundförutsättningarna för ett rikt friluftsliv handlar om att det finns tillgång till natur, att den är lättillgänglig och att den håller god kvalitet. Enligt Naturvårdsverket bor 87 % av Sveriges befolkning i tätorter och en stor del av friluftslivet utövas till vardags i det tätortsnära natur- och kulturlandskapet. Det område som har störst potential att främja friluftslivet i vardagen är ett grönområde som ligger nära, som är lätt att ta sig till och som är trivsamt att vara i.

Samtidigt finns en risk att tätortsnära natur försvinner till förmån för bebyggelse och annan markanvändning. Dessutom utsätts den befintliga tätortsnära naturen för högre tryck på grund av ökad inflyttning till tätorterna. Endast en mindre del av den tätortsnära naturen är idag skyddad. Miljöpartiet vill att anslagen till skydd av tätortsnära natur ökar.

Länsstyrelserna i de tre storstads länen har fått i uppdrag av regeringen att ta fram handlingsplaner för tätortsnära natur. Naturvårdsverket har föreslagit att alla län bör få i uppdrag att ta fram dylika handlingsplaner/-program, i samverkan med kommunerna. Miljöpartiet förordar ett sådant uppdrag.

Skydda mer värdefull natur och vårda befintlig natur och naturområden

För ett levande friluftsliv behöver det finnas tillgång till orörd natur och skyddade områden, som nationalparker och naturreservat. Miljöpartiet har genomfört stora satsningar i regering för att öka skyddet av natur i statsbudgeten och ökat takten i arbetet med nya och utvidgade naturreservat. Nu med den nya regeringen minskas dessa anslag, vilket innebär ett stort bakslag både för miljö-, natur- och friluftslivspolitiken. Vi förordar ökade budgetposter och fortsatt ambitiöst arbete här. Vi vill också se en bred övergång till moderna, hyggesfria metoder inom skogsbruket och stopp för jättekalhyggen. Landskapets naturvärden kan inte upprätthållas med ett fåtal isolerade öar av skyddad natur; naturhänsynen i hela skogslandskapet måste öka.

Värna och öka kunskap om allemansrätten

Riksdagens övergripande mål för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet.

Vi vill slå vakt om allemansrätten som den ser ut idag och stärka informationen om vår svenska allemansrätt. Naturvårdsverket menar att kunskapen om allemansrätten är god, men att många personer samtidigt agerar på felaktigt sätt när de vistas i naturen. Yngre samt utrikes födda personer har generellt lägre kunskap om allemansrätten. Här ser vi i Miljöpartiet behov av stärkt dialog och kompetensutveckling kring allemansrätten samt vikten av att värna det organiserade friluftslivet, som bidrar till att förmedla kunskap om allemansrätten samt omsätta den i praktiken.

Vi ser också att mer digital information skulle behövas för att underlätta för bättre dialog mellan friluftslivet och markägare. Skogsstyrelsen har fått i uppdrag att kartlägga skogens sociala värden. Det kommer att vara en viktig rapport att följa upp.

Stärk friluftslivet i skolan

Särskilt oroväckande är att målet om ”Ett rikt friluftsliv i skolan” har utvecklats negativt de senaste åren. Genom skolan kan alla barn i Sverige ges en likvärdig möjlighet att pröva på trygga friluftaktiviteter och skapa sig en livslång relation till naturen och till den kravlösa vistelse som många upplever där.

Av riksdagens uppföljning framgår att det finns en problematik i att Naturvårdsverket ansvarar för målet, samtidigt som man varken har väglednings- eller tillsynsrätt när det gäller skolan. Dessutom saknar såväl Skolverket som Skolinspektionen instruktioner vad gäller friluftsliv i skolan. Många lärare saknar även tillräckliga kunskaper och kompetens för att undervisa i friluftsliv. I de läro- och kursplaner som träder i kraft hösten 2022 befaras friluftslivet i grundskolan att försvagas, exempelvis att allemansrättens ställning kommer att försvagas i ämnet idrott och hälsa. Vi förordar att Skolverket får ett tydligt uppdrag att ansvara för det nationella målet ”Ett rikt friluftsliv i skolan” och tillkännager detta för regeringen.

Det är viktigt att ta tillvara friluftslivet som en pedagogisk resurs. Friluftsliv i skolan erbjuder utmaningar och möjligheter där elever kan träna kreativitet, samarbete och problemlösningsförmåga. Det är också en ingång till att diskutera och lära mer om naturen och om hur vi använder jorden och dess resurser. Rörelse och motion är dessutom bra för både hälsan och elevers lärande.

Att skolan ger alla elever erfarenhet av att vara ute i skog och mark är också avgörande för att ge alla barn och ungdomar kunskaper och erfarenheter för att självständigt kunna röra sig i naturen och ta del av friluftslivets möjligheter. I dagsläget finns friluftsliv enbart med som mål i läroplanen inom ämnet idrott och hälsa, men ett kollegialt ämnesövergripande samarbete inom området vore lämpligt. Friluftsliv har en tydlig koppling till bland annat miljöfrågor, hållbar utveckling, biologisk mångfald och klimat som alla finns med som mål inom andra ämnen. Ett kollegialt samarbete ger möjlighet till ökad måluppfyllelse och förbättrar elevernas lärande.

Alla barn och elever i Sverige får lära sig om allemansrätten i skolan. Det är en grundförutsättning för friluftslivet, allemansrätten finns inskriven i regeringsformen och är en nationalsymbol för Sverige. Allemansrätten ger oss kunskap om både rättigheter och skyldigheter i vårt umgänge med naturen. För Miljöpartiet är det viktigt att alla barn och elever i alla skolformer lär sig vad allemansrätten är genom att använda sig av den i lärande om hållbarhet, natur och friluftsliv.

Stärk friluftslivets roll i regional utveckling och samhällsplanering

Statistik från SCB visar att friluftslivet ökade kraftigt under pandemin. 52 procent av befolkningen i Sverige var ute i skog och mark varje vecka under 2021. Det är en ökning från 33 % 2019, före pandemin. Även utländska besökare uppskattar den svenska naturen. Detta innebär totalt sett ett ökat tryck såväl på guidade naturupplevelser och det organiserade friluftslivet som på själva naturområdena. För utveckling av hållbar besöksnäring är klok förvaltning och planering av värdefull natur och friluftsområden en grundförutsättning.

Av riksdagens uppföljning framgår att det saknas statistik och uppföljning av hur många län som arbetar med att kartlägga naturlandskapen och områden som lämpar sig för friluftsliv. Knappt 60 % av kommunerna har en översiktsplan med ett avsnitt om friluftsliv eller ett planeringsunderlag om grön- eller blåstruktur för hela eller delar av kommunen.

Miljöpartiet vill se att varje länsstyrelse tar fram planer för friluftslivet samt att det inrättas friluftssamordnare i varje län. Vi vill också se ett stärkt arbete för anläggningar för idrott och aktiviteter för rörelse och friluftsliv, vilket vi utvecklar i en annan motion.

Stärk friluftorganisationerna

Friluftorganisationerna spelar en mycket viktig roll för att fler människor ska komma ut i naturen. De ideella friluftorganisationerna inom Svenskt Friluftsliv omfattar 1,6 miljoner medlemskap, varav runt 300 000 är barn och ungdomar. Tillsammans består de av närmare 7 000 lokala och regionala föreningar, som bidrar med gemenskap, kunskap och friluftaktiviteter över hela landet.

Under förra mandatperioden har Miljöpartiet i regering nära dubblerat det statliga anslaget till friluftorganisationerna – från 50 till 100 miljoner kronor årligen. Detta skulle behöva utökas ytterligare för att den omfattande ledarledda verksamheten ska kunna nå ut till ännu fler och fortsätta överbygga naturklyftan. Av riksdagsuppföljningen framgår det att Svenskt Friluftslivs fördelning av statsbidrag till friluftorganisationer fungerar på ett bra sätt, inte minst eftersom man prioriterar satsningar för att uppfylla de tio friluftspolitiska målen samt friluftsovana grupper.

Vi vill också jämma ut skillnaderna mellan friluftsliv och idrott när det gäller sociala avgifter. Idag finns ett undantag i socialavgiftslagen som innebär att organisationer som är medlemmar i Riksidrottsförbundet kan engagera ledare upp till ett halvt basbelopp utan att behöva betala sociala avgifter för ledarens ersättning. Detta undantag gäller inte för de friluftorganisationer som inte är medlemmar i Riksidrottsförbundet. Här menar vi att friluftslivsorganisationerna, som genomför likvärdiga ledarledda aktiviteter och som tydligt bidrar till folkhälsan, bör åtnjuta samma undantag som medlemmarna i Riksidrottsförbundet.

Sammantaget bidrar friluftslivet till en positiv miljömässig, social och ekonomisk samhällsutveckling. Den uppföljning av friluftspolitiken som kulturutskottet initierade förra mandatperioden, tillsammans med Naturvårdsverkets utvärdering från 2019, utgör en mycket god grund för regeringen att föreslå hur friluftspolitiken kan stärkas framöver så att den bättre svarar mot dagens samhällsutmaningar och möjligheter. Sverige har allt att vinna på att friluftslivets många samhällsvärden bättre tas tillvara.

Amanda Lind (MP)

Camilla Hansén (MP)

Elin Söderberg (MP)

Katarina Luhr (MP)

Emma Nohrén (MP)

Annika Hirvonen (MP)